

i barnens svar att simning eller fotboll är deras arbete. Barnen hade med andra ord en mycket vid definition av arbete som gick bortom faktorer som lön och annan ekonomisk ersättning.

I det följande kapitlet beskriver Kristina Engwall och Ingrid Söderlind föräldrars och lärares syn på arbetets plats i barns liv. Även detta kapitel utgår från en enkätundersökning som besvarats av föräldrar till högstadiesbarn. Barns arbete ses av föräldrar i hög utsträckning som något pedagogiskt och uppfostrande snarare än som en inkomstkälla. Föräldrarna menar att barn lär sig att klara sig själva genom att de får praktiska färdigheter. Arbete handlar vidare i hög grad om hushållsarbete som kommer individ och familj till godo. Liksom föräldrarna menar de tillfrågade lärarna att arbete är en viktig del i barnens fostran.

I det sista kapitlet sammanfattar kapitelförfattarna huvuddragen i de olika kapitlen och ser närmare på vilka förändringar som skett och vilka nya perspektiv på barns arbete som kommit till. Diskussionen handlar om att det finns arbeten som särskilt betraktas som barns arbete, vad barns arbete har för betydelse för samhället i stort, men också för barns position som samhällsmedborgare.

Barndom och arbete är en antologi som både ger läsaren insikter och nya frågor. Kapitlen är väl genomarbetade och håller en jämn nivå genom hela boken. Som läsare får man upp ögonen både för en dold sektor i dagens samhälle och för en del av barns liv som det sällan talas om, men som har stora konsekvenser för barns situation som samhällsmedborgare både socialt och ekonomiskt.

Just barnets position och antologiförfattarnas strävan att nå och utgå från barns egna perspektiv och erfarenheter kunde ha stärkts genom en omvänd disposition i antologin. Det hade varit intressant att låta nuvarande del 3, som tar upp barns egna erfarenheter, inleda och utgöra utgångspunkt för antologins alla frågor och att låta del 1, som behandlar lagstiftning och regelverk, avsluta.

Eftersom barns arbete i vardagen runt omkring oss är tämligen osynligt och vi vet så lite om det finns det stor potential i forskning som denna. Frågan om barns position på arbetsmarknaden öppnar som sagt för vidare frågor om barns rättigheter, inflytande och delaktighet i samhället.

För att gå vidare med det behövs mer och fortsatt forskning som fördjupar och närmare beskriver barns arbete i sig i olika sektorer. Det behövs också forsk-

ning som exempelvis problematiserar aspekter av kön och klass tydligare liksom barn, migration och arbete.

Kristina Gustafsson, Lund

Uno Westerlund: *En svensk historia från periferin. Med Pite älvadal, Älvsbyns kommun och byn Manjärvi i centrum*. Carlsson Bokförlag, Stockholm 2009. 608 s., ill. ISBN 978-91-7331-239-4.

Att kombinera mikro- och makrohistoria är ett beprövat sätt att väcka intresse för det förflutna. Om en trakt sätts in i en vidare kontext skapas en lokal identitet av djupare slag. Ingen ort låter sig förstås om den inte relateras till omvärlden. Omvänt gäller att den större historien helst bör exemplifieras utifrån något närliggande. Detta är lätt sagt, svårare att realisera. Till dem som nyligen prövat receptet hör Uno Westerlund, en Uppsalahistoriker som 1973 disputerade på *Borgarsamhällets upplösning och självstyrelsens utveckling i Nyköping 1810–1880*. Då han närmade sig pensionsåldern gav han sig i kast med sin uppväxtmiljö i Manjärvi, inte långt från Storforsen och Vidsel i Pite älvadal.

Efter att ha axlat redaktörskapet för *Manjärvi 500 år*, utgiven av byaföreningen år 2004, har Westerlund vidgat perspektivet. Han har inte bara velat famna Älvsbyns kommun, Pite älvadal och Norrbottens vidsträckta län. I sin *En svensk historia från periferin. Med Pite älvadal, Älvsbyns kommun och Manjärvi i centrum* har han frestats att ta med hela landet. Dock har han inte velat gå så långt som i det pedagogiska projektet Mörbylånga och världen. Den uppgift han tagit på sig, att skriva lokal och nationell historia på en gång, är vansklig nog. Fördelen med det originella greppet att presentera hela landets historia utifrån ett Pite älvdals-perspektiv, med Manjärvi i särskilt fokus, är att det minimerar risken att hamna i provinsialismens träsk.

Sättet att koppla en specifik trakt i periferin till den allmänna svenska historien är inte oprövad. Westerlunds bestickande tanke är att läsaren skall förses med dubbelt seende, ”nerifrån riket” och ”uppåt marka”. Förhoppningen är att perspektiven skall integreras samtidigt som författaren kan tillåta sig att anslå en personlig ton då hembygden berörs. Här kan Westerlund gå ner på individnivå, vilket ger känsla och närhet till skeendet. Framställningen börjar redan 5 000 år

f.Kr., då det råkat slumpa sig att Nordens äldsta hittade grav ligger i just Manjär. Klokt inskräper Westerlund att detta inte har med Sverige att göra, en nation som formas under tidig medeltid. Våra arkeologiska fynd låter sig inte kopplas till någon specifik folkgrupp.

Vissa historiska brytpunkter sätts under särskild lupp. Åt norr gick kristen mission och nationsbyggande hand i hand. Konkurrerande parter var det katolska Sverige och det grekisk-ortodoxa Novgorod. Ett försök till gränsläggning gjordes genom Nöteborgsfreden 1323, diffust utstakad och länge omtvistad. Här spekulerar Westerlund kring vad som kunnat ske om det inte varit Sverige i embryonalt stadium utan istället Novgorod som expanderat norrut. Från denna tid blir Mälardalsperspektivet dominerande, naturligt utifrån Stockholms strategiska placering, centralt mellan gränsfästningarna Älvsborg och Viborg. Kommen till stormaktstiden undrar författaren om soldaterna från Västerbottens regemente, däribland några från Manjär, sluppit dö på slagfältet eller i fältsjuka om Sverige aldrig slagit in på vägen att bygga sitt *Dominium Maris Baltici*. Naturligtvis låter sig inte dessa kontrafaktiska frågor besvaras men de är värda att ställa. 1809, det nyss uppmärksammade märkesåret då den finska riksdelen gick förlorad, blir även väl belyst. Det var ju efter detta militära nederlag som den svenska nationalstaten, det Bernadottska "Lillsverige" mellan Smygehuk och Karesuando, började formas. Konstruktionen av rikets historiska geografi blev inte minst genom skolundervisningen så framgångsrik att mången fortsatt leva kvar i föreställningen att vårt land haft dessa av Gud och naturen givna gränser sedan paleolitisk tid.

Under sina Uppsalastudier på 1960-talet fick Uno Westerlund insupa att kungarnas roll borde tonas ner i vår historia. Nu sent omsider revolterar han häremot och låter kungalängden ge kronologisk stadga åt sin framställning. Det gäller både före och efter Gustav Vasas tid, då riksperspektivet blir det dominerande. I beskrivningen av hur Vasakungen befäste sin maktställning måste han dock sticka in med upplysningen att byn Manjär anlades sannolikast 1537. Med sin lättsamma stil bjuder Westerlund på nöjsam läsning. Resultatet har blivit en spänstigt skriven, välmatad populär svensk historiebok på behändiga 600 sidor, utan några spektakulära luckor. Förutom översikt och analys rymmer texten en myckenhet av kurios, plus en och annan skröna. Det är inte som weibullskt skolad källkritiker Westerlund uppträder då han ra-

dar upp brasklappen, snapphanefejden, kulknappen, Daldansen, maskeradbalen, sängkamarregementet, konventikelplakatet, F-båten, kosackvalet, kohandeln, Engelbrektsdivisionen och ransoneringskorten. Det kan dock noteras att den ärtsoppa som möjligen serverats Erik XIV på Örbyhus slott 1577 inte fått slinka med. I gengäld har den fiktive korsriddaren Arn stoppats in, liksom Cecilia Vasas erotiska förehavanden i Vadstena, skvaller som nog aldrig nådde Manjär.

Det här är populär historia i full potens. Westerlund knyter an till Alf Henrikssons vällovliga ambition att rädda det anekdotiska kulturarvet åt eftervärlden. Självfallet får även regimförändringar och paradigmskiftet tillbörligt utrymme. Generellt gäller dock att ur läsarsynpunkt mindre roande strukturella faktorer fått stryka på foten.

Inom bokens pärmar ryms en miniversion av Älvsbyns historia, alltifrån den kolonisation av Pite älv-dal som skedde genom förlänningen till riddaren Nils Abjörnsson på 1320-talet, fram till 1948, då Älvsbyn upphöjdes till köping. Efter grundandet av Piteå stad 1621 blev landsförsamlingen med kyrkan i Öjebyn religiöst och socialt centrum för inbyggarna uppåt älven. Det händelsediga året 1809 tillkom en ny kapellförsamling, med kyrka och kyrkstad förlagd till Älvsbyn, gemenligen kallad Byn, senare i turistreklamen Norrbottens pärla. Genom byggandet av stambanan, med ett slagsmål mellan rallare och lokalbefolkning invid Älvsbyn 1893 som kuriöst inslag, kom uppsvinget. Av kyrkbyn blev stationssamhälle och tätort. Genom idogt folkrörelsearbete utvecklades så småningom en skötsamhetskultur som fick närmare 90 procent att rösta ja till alkoholförbud 1922. Intressant är att observera hur efter demokratis införande de politiska sympatierna fördelades. Med 1934 års kommunalval blev de socialistiska väljarna i majoritet. Under folkhemseran var Älvsbyn ett socialdemokratiskt fäste. Till dem med ursprung här som hamnade i regering, länsresidens eller LO-borg hör Georg Andersson, Erik Hammarsten och Per-Olof Edin.

Som synes bjuder Uno Westerlund på ett överväldigande rikt stoff. Och han behärskar det suveränt eftersom han följt med i forskning och litteratur. Han är med andra ord uppdaterad. På en gång bjuds maktanalys och pikanta detaljer. Där det låter sig göras sker kopplingar till Manjär med omnejd, ofta skickligt sammanvävt. Huruvida proportionerna mellan riks- och regional historia blivit de optimala kan diskuteras. Beklagligt är att framställningen inte når fram till vår

egen tid utan avslutas kring 1950. Det skall villigt erkännas att det inte heller är så lätt att ge en heltäckande beskrivning av den tid som ligger närmast. Genom sin tidiga avslutning ändrar boken i optimism, mitt uppe i moderniseringens och folkhemsbyggets gyllene tid. Vattenklosetten introduceras i glesbygden och Manjärvsungdomarna får längre utbildning.

Det senaste halvseklets avfolkningsproblematik har inte kommit med. Inte heller har det funnits anledning att beröra begrepp som Nordkalotten och Barentsregionen. På generell nivå diskuteras inte heller förhållandet mellan centrum och periferi nämnvärt. Hade Westerlund, vars liv kretsat kring polerna Mälardalen och Pite älvdal och som säkerligen har reflekterat åtskilligt över obalansen i utvecklingen, gått fram till nuet, hade han kunnat spetsa till framställningen. Det hade kanske varit ett avsteg från den strikt objektiva historieskrivningen att inte bara resignera inför den alltmer accentuerade sneda befolkningsfördelningen, utan även resonera kring vilka maktförhållanden och vilken ideologi som kan ha dikterat utvecklingen. Våra äldre kungar var knappast några socialistiska planekonomer, men de var hårdhänta rikshushållare, angelägna om att varje del av landet befolkades och skattades. Några reflexioner kring denna problematik hade varit på sin plats. Historiker behöver lika lite som andra engagerade samhällsmedborgare överlåta framtidssceneriet till marknadsanalytiker, okunniga om historiska maktförhållanden. Det är att abdikera från medborgarrollen.

Kanske bör det tilläggas att Westerlund aldrig haft som ärende att problematisera eller skriva en pamflett. Hans avsikt har varit att sprida korrekt historisk kunskap och samtidigt få berätta och roa sina läsare. Helt får han inte denna ekvation att gå ihop. För att berättelsen skall bära behövs någon föreställning om relationen mellan centralt och lokalt. Det finns ingen enkel formel, än mindre en fullödig teori för att hantera detta. Att återvända till testuggande marxism vore inte rekommendabelt. Även den s.k. beroendeskolan fann alltför enkla svar på frågan, varför vissa områden blivit marginaliserade.

Bättre vore kanske att knyta an till begreppet influensområde. Där kan inspiration hämtas från kulturgeografen Nils Fribergs studie *Stockholm i bottniska farvatten*, som illustrerar hur både den västra och östra sidan av Bottenviken sögs in i Stockholms maritima uppland. En passant berör Westerlund det bottniska handelstvänet men söker här ingen koppling till var-

för den nordliga landsdelen ekonomiskt halkat efter. Ändå tarvas det någon förklaring till varför två tredjedelar av Sveriges yta är så glest befolkad, uppfattad som ett fritidsland för storstadsbor. De gängse förklaringarna om jordmån, klimat och långa transportvägar är otillräckliga. Ojämna maktrelationer med därtill hörande mentala kartor är rimligare orsaker.

I äldre tid har begåvade norrlänningar via gymnasiestaden Härnösand dragits till Uppsala och tillägnat sig centralmaktens perspektiv. Kulturellt har Norrland graviterat mot Mälardalen. Ett exempel härpå är författaren själv, som efter realexamen i Älvsbyn tilldelades en friplats på Sigtuna Humanistiska Läroverk. Hade han varit några år yngre hade han, för att resonera kontrafaktiskt, som student kunnat hamna vid Umeå universitet – som administratör kom han under en senare period att tjänstgöra där. Utbildningsmässigt förblev Norrland länge ett uppland till Mälaregionen. Trots allt knorrande har vår nordligaste landsända under långsam integration anpassat sig till dess hegemoni. Upprorsandan har varit svag i vår nordliga landsända, splittrad i många delområden, älvdal mot älvdal, vartill kommer spänningarna mellan kust, skogsland och fjällbygd. Klart står, att Norrland, denna ohanterliga och fördomsalstrande benämning på ett vidsträckt och långt ifrån enhetligt område, aldrig burit på samma rebelliska tradition som Skottland, med sitt likartade geopolitiska läge.

Generellt gäller att stater sällan är homogena. Snarare kan de beskrivas som konglomerat, ett lapptäcke med övertäckande identiteter. Fördenskull går det kanske att spåra en större medvetenhet om att tillhöra periferin i våra syd- och västsvenska landsdelar, eftersom de inte alltid varit en del av "riket" och haft andra historiska och geografiska orienteringspunkter. Arkeologen Stig Welinder undviker genomgående benämningen Sverige då han behandlar förhistorisk tid i det under utgivning nya nationella historieverket. Hans äldre arkeologkollega, Carl-Axel Moberg, satte en gång provokativt titeln *Då Sverige inte fanns* på en skrift kring samma tidsperiod. I vår sydligaste landsända har man stått i harnesk till den svensknationalism som frodats kring Mälardalen. Av denna finns heller inget spår hos Westerlund. Frågan är ändå om inte en forskares geografiska härkomst ger en fingervisning om hans historiesyn.

Inom sin genre är Westerlunds bok ambitiös. Nog finns ett behov av en populär svensk historiebok i behändigt format. Frågan är bara om beskrivningen av

den nasjonale historien er fräsch nog. Därtill kommer att konkurrensen rejält skärpts genom utgivningen av ett nytt vetenskapligt baserat verk över Sveriges historia, under Lundaprofessorn Dick Harrisons huvudredaktörskap. Måhända kommer detta åttabandsverk att bli alltför mastig läsning för folkflertalet. Där minimeras å andra sidan risken att hamna vid sidan om forskningsfronten. Westerlund åter har sökt hitta ett mellanläge, som säkert kommer att tilltala många läsare. Genom de insprängda partierna om den egna lokala och regionala historien ges också en del norrbottningar en välkommen möjlighet att stärka sina rötter.

Bert Mårald, Umeå

Media and Monarchy in Sweden. Mats Jönsson & Patrik Lundell (red.). Nordicom, Göteborg 2009. 154 s., ill. ISBN 978-91-89471-77-1.

Etter å ha blitt nærmest overforet av "kongestoff" i både trykte og visuelle medier i forbindelse med kronprinsesse Victorias giftermål med Daniel Westling, krevde det en ekstra innsats av undertegnede å ta fatt på artikkelsamlingen om symbiosen mellom monarki og media i Sverige fra 1400-tallet og til i dag. Men det er garantert både nyttig og interessant!

Forskere innen forskjellige kulturfag har i denne boken gått sammen om å analysere forholdet mellom kongelighet og media i Sverige. Ikke overraskende er initiativet initiert av vår tids nær sagt overveldende mediainteresse for europeisk kongelighet, samtidig som institusjonen monarki har så godt som ingen betydning statspolitisk sett. Artikkelforfatterne representerer fag som historie, media, etnologi og statsvitenskap, noe som resulterer i både skiftende perspektiver og metoder.

Ved å bruke Peter Burkes og Asa Briggs utvidete definisjon "the communication of information and ideas in words and images" av hva som er media til alle typer kilder som forteller noe om en person, i denne sammenheng en kongelig, gis det et bredt spekter for hvordan monarki og media i flere århundrer har spilt sammen. Det er en tilnærming som også viser hvordan våre fortellinger om et tema generelt bygges opp og konstitueres.

Artiklene er ordnet løselig kronologisk, men skifter perspektivisk etter hvilken fagtilknytning forfatterne har. Med det stadfestes at forholdet mellom kongelig-

het, media og folk er kompleks, noe ikke minst nordmenns forhold til sitt kongehus og borgerlige dronning og kronprinsesse har vist. I stedet for å referere til hver enkelt artikkel i samlingen, har jeg valgt å fokusere på begrepene verdier og makt som jeg mener går igjen i alle artiklene.

Nasjonale verdier er et perspektiv som går igjen i flere artikler. Historikeren Magnus Brodell ser på 1800-tallet utstrakte oppføring av monumenter over svenske konger. Gjennom analysen av hva de forskjellige monarkene sto for, viser han at det ikke bare handler om å mediere fortidens verdier, men også modernitet og fornyelse. Monumentene er del av nasjonsbyggingen, de skaper felles historier og en felles plattform for fremtiden. En annen side ved nasjonsbyggingsprosjektet, er verdien patriotisme og nasjonal ære, koblet med maskulinitet. Det er temaet for historikeren og filmforskeren Tommy Gustafssons artikkel der han analyserer høyrepartienes og det militæres interesse av å fremme slike verdier i årene etter første verdenskrig da sosialdemokratene sto for nedbyggingen av det svenske Forsvaret. Forfatteren bruker filmen *Karl XII* for å vise hvordan nevnte verdier blir belyst gjennom portretteringen av krigerkongen.

Nasjonale verdier er tett knyttet opp mot identitet og fellesskap. Filmforskeren Mats Jönsson tar for seg hvordan media på 1940-tallet bygger opp relasjonen mellom kongefamilien og den alminnelige svenske familien. Det gjøres ved intimisering av presentasjonen av kongefamilien, ved å fokusere på hjem og familie, ved å vise at kongefamilien er "som oss". På 1940-tallet var det viktig å fremme fellesskapsfølelsen mot krigsfarene utenfra, og for å kunne forsvare Sverige og det svenske folkemettet i en kritisk tid, trengtes det penger. Det ble startet en kampanje for å samle penger til et forsvarslån, som også Bernadottene sto som garantister for.

Kjønn var et perspektiv i Tommy Gustafssons artikkel om patriotisme og maskulinitet. Cecilia Åse tar for seg kvinnelighet slik den fremtrer i kongelige familier. Hun bruker medias presentasjon av dronning Silvia som eksempel og viser hvordan det er et konservativt ideal om kvinners rolle og plass som rår. Her kunne det vært interessant med et sideblikk over grensen til Danmark og hvordan dronning Margrethe har utført sin dobbeltrolle som både monark og kvinne. Det skal likeledes bli interessant å se hvordan Sveriges kronprinsesse vil utføre sin(e)!

"Any exercise of power requires the production of